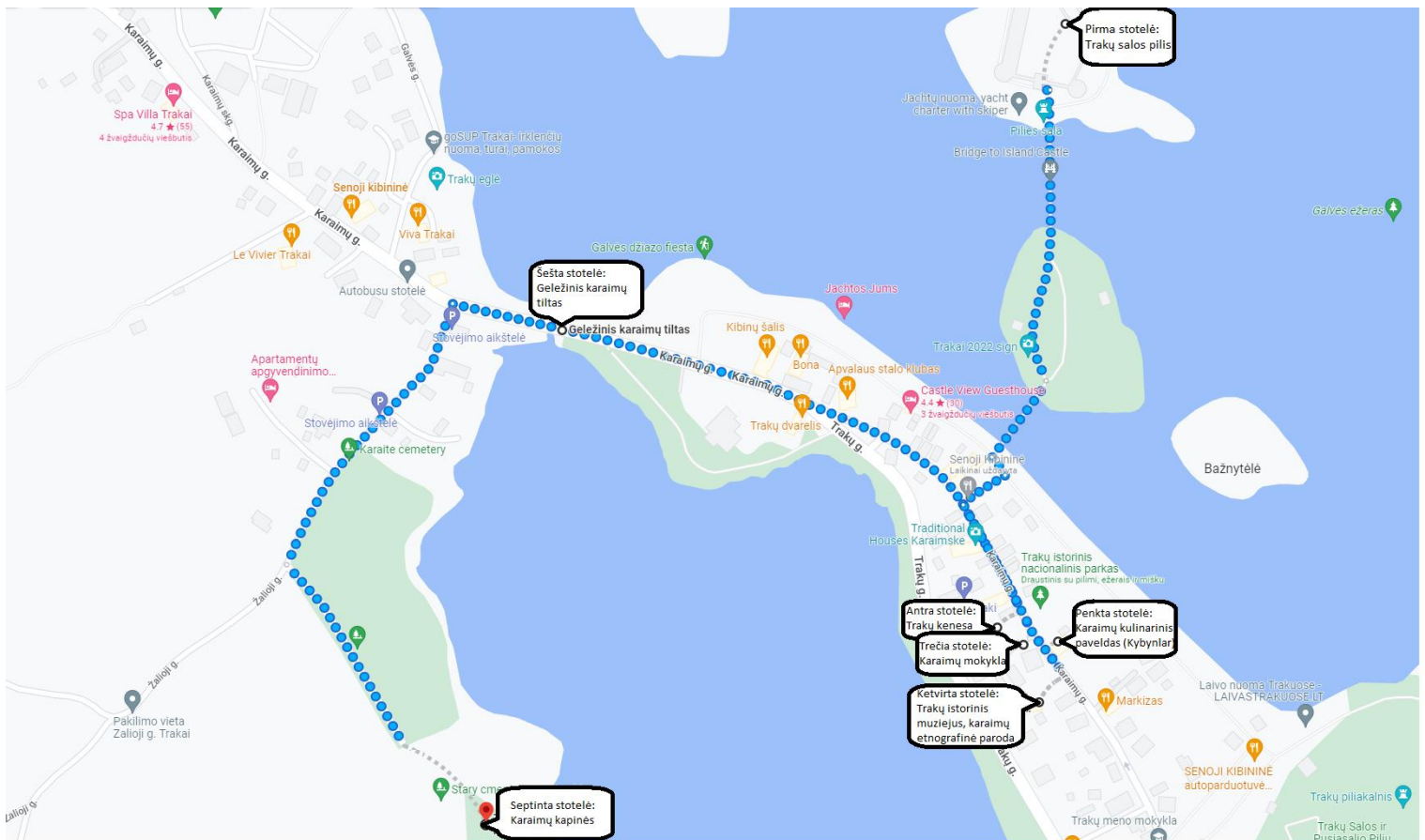

Projekto „Lietuvos karaimų istorijos puslapius pavarčius“ lydraštis

1. Avižienių gimnazijos projekto pavadinimas: „Pažintinio maršruto karaimų takais... sudarymas“.
2. Projekto tikslas: susipažinti su karaimų istorija ir pasidalinti šia informacija su kitais.
3. Projekto uždaviniai:
 - 3.1. Sudaryti maršrutą žemėlapyje su „stotelėmis“, kuriose galima plačiau susipažinti su karaimų istorija;
 - 3.2. Surasti informacijos apie karaimų atsiradimo Lietuvoje istoriją, apie karaimų religiją, laidojimo papročius, kultūrą, kulinarinį paveldą.
4. Projektą vykdė: Vilniaus rajono Avižienių gimnazija II-III gimn. kl. mokiniai.
5. Projekto dalyvių sąrašas:
Dilius Kerulis II gimn. kl.
Arėjus Laukys II gimn. kl.
Natas Simanavičius II gimn. kl.
Augustė Stefanovič II gimn. kl.
Amina Židanavičiūtė II gimn. kl.
Darija Labovič III gimn. kl.
6. Projektą kuravusios mokytojos:
istorijos ir pilietiškumo ugdymo mokytoja metodininkė Jovita Kundrotienė (tel. Nr. +37069917019, e.p. jovitapk@gmail.com)
lietuvių kalbos ir literatūros vyr. mokytoja Ingrida Sosnovskienė
7. Turinys:

Lydraštis.....	1
Pažintinio maršruto žemėlapis su „stotelėmis“ (Arėjus).....	2
1 stotelė „Trumpa karaimų istorija“ (Darija).....	3
2 stotelė „Kenesa“ (Amina).....	4
3 stotelė „Karaimų mokykla“.....	5
4 stotelė „Karaimų kultūra“ (Dilius).....	6
5 stotelė „Kulinarinis karaimų paveldas“ (Augustė).....	7
6 stotelė „Geležinis karaimų tiltas“.....	8
7 stotelė „Karaimų laidojimo papročiai“(Natas).....	9
Dalyvių refleksijos.....	10-11
Projekto akimirkų nuotraukos.....	12-14
8. Projekto medžiagą leidžiama viešinti, pristatant spaudai, fotografuojant ar talpinant tinklapiuose.

Pažintinio maršruto žemėlapis su „stotelėmis“

1 stotelė - Karaimų istorija

XIX–XX a Rytų Europos mokslininkai galvojo, kad karaimai etniškai susiję su totoriais. Jie kilo iš senųjų tiurkų genčių (kipčiakų, chazarų), o VIII–X a. Chazarų kaganate priėmė karaizmą. Kiti mokslininkai randa įrodymų, kad karaimai – tai VIII a. Bizantijoje įkurta semitų religinė sekta, kuri vėliau pasidalino: dalis pasitraukė į dabartinio Krymo teritorijas, į Chazariją, kiti liko Bizantijoje. Remiantis karaimų pasakojimu, į Lietuvą iš Krymo karaimus atvedė Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas Didysis 1392–1397m. Manoma, kad Vytautas po žygio į Aukso ordos stepes atvedė apie 380 šeimų. Karaimai apgyvendinti tarp Trakų pilių, vėliau įsikūrė gyvenvietės Biržuose, Pasvalyje, Naujamiestyje, Upytėje.

Karaimams Vytautas, vėliau Kazimieras, suteikė privilegijų, leido turėti savivaldą. Jiems buvo skirta žemė Trakų šiaurinėje dalyje, kuri nebuvo jų nuosavybė – po šeiminko mirties atitekdavo kitai šeimai. Aleksandro ir Žygimanto Senojo privilegijos atleido karaimus nuo mūto mokesčių visoje valstybėje, sargybos bei derliaus nuėmimo prievolių senųjų Trakų dvare. Anot pasakojimų, senieji karaimų namai turėjo 3 langus į gatvę (vienas Dievui, antras Vytautui, o trečias svečiui), kas rodo didelę pagarbą mūsų kunigaikčiui Vytautui.

1863 metais karaimų teisės sulygintos su vietinių gyventojų. Per Pirmąjį pasaulinį karą dauguma karaimų evakavosi į Krymą bei kitas Rusijos vietas, tačiau 1920 metais daugelis grįžo – į Lenkijos ir Lietuvos valstybių teritorijas. Grįžę karaimai rūpinosi tautine savimone, leido žurnalus, kūrė tautines organizacijas. Pagrindinės karaimų gyvenvietės Lietuvoje iš pradžių telkėsi Trakuose, tačiau maždaug XIX a. viduryje, keičiantis ekonominei situacijai, karaimams Trakuose ima nebeužtekti darbo vietų, jie pradeda galvoti ir apie išsilavinimą, ir apie didesnes ekonomines galimybes, todėl keliai į Vilnių.

Karaimų bendruomenei Vilniuje plečiantis, daugiausia jų apsigyveno Žvėryne. Todėl 1911-aisiais, jau įregistravus karaimų bendruomenę, natūralu, kad jos nariams atsirado poreikis turėti ir savo maldos namus. Kaip tik tais metais buvo kreiptasi į Vilniaus miesto Dūmą, prašant leidimo skirti žemės sklypą kenesai Žvėryne statyti. (Liubarto g. 6). Nacionalizuotas Karaimų istorinis-etnografinis muziejus, kurio direktoriumi dirbo čia pat gyvenęs jo buvęs savininkas ir steigėjas karaimų religinis ir pasaulietinis vadovas, filologijos mokslų daktaras, profesorius, mokslininkas orientalistas, visuomenės veikėjas Hadži Seraja Chanas Šapšalas. (Kęstučio g. 17). Skaitant tarpukario karaimų spaudą bei įvairių protokolus, akis vis užkliūna už vieno adreso – Gimnazijos g. 8. Būtent šiuo adresu buvo prašoma siųsti įvairius oficialius raštus. Šis namas Vilniaus karaimų istorijoje atliko labai svarbų vaidmenį. Dabar šio namo adresas – A. Damaševičiaus g. 5, nors namas tebestovi toje pačioje vietoje.

Tarpukariu šis namas buvo savotiška neformali karaimų bendruomenės institucija. Šiuo adresu ne tik ateidavo beveik visa karaimų bendruomenei rašyta korespondencija, bet ir čia posėdžiaudavo Karaimų literatūros ir istorijos bičiulių draugija.

2 stotelė - Kenesa

Karaimų religija - karaizmas - iš esmės yra grynasis Senojo Testamento tikėjimas, savo dogmas grindžiantis vien Biblijoje užrašytais tiesomis ir nepripažįstantis jokių šiuos šventuosius tekstus žodžiu ar raštu komentuojančių autoritetų.

Karaimai yra religijos, galutinai susiformavusios VIII a. dabartiniame Irake, išpažinėjai. Jų Dievo namai vadinami kenesa. Jų tikėjimas yra tarpinė judaizmo atšaka, tiki Senojo Testamentu.

Kenesoje altorius yra įrengtas pietų pusėje, veidu į pietus laidojami ir mirę karaimai. Sakoma, kad tai krypties nurodymas į ten, kur susiformavo karaimų tikėjimas.

Karaizmo esmę atspindi ir pats religijos pavadinimas (karaizmas), kilęs iš veiksmazodžio kara, arabų ir hebrajų kalbose reiškiančio skaityti, rečituoti šv. Raštą. Tos pačios šaknys yra ir Koranas.

Nors vyrai ir moterys lankosi tuose pačiuose maldos namuose, jie turi atskiras maldos patalpas. Paprastai vyrai įsikūrę pirmame aukšte, moterys palėpėje. Įėjimas į karaimų maldos namus yra šiaurinėje pusėje. Įeinant būtina nusiauti batus. Pagrindinėms kenesos maldos patalpoms (*Shulkhan*) būdingos žemos lubos, grindys išklotos kilimais, yra klauptai, mediniai suolai. Naujesnėse kenesose yra pakyla nukreipta į pietų pusę, skirta ritualinei arkai ir šventikui.

Trakų kenesa XVI a. buvo sudegusi, vėliau atstatyta. Šis pastatas nukentėjo ne kartą ir dar kelis kartus iki XVIII a. ji buvo griauta ir atstatyta. 1997 metais Trakų kenesa buvo restauruota pirmą kartą po karo pagal paskutinės rekonstrukcijos projektą. Pastatas priklauso Trakų karaimų bendruomenei.

Kenesa yra kvadrato formos, vieno aukšto, dviejų patalpų pastatas. Į salę, vyrų dalį, patenkama iš prieangio per tris įėjimus. Tame pat prieangyje įrengti laiptai į balkoną, moterų dalį.

Šiuo metu restauruojama ir Kenesa Vilniuje (Liubarto g. 6), o pamaldos tikintiesiems vyksta pakaitomis: Trakuose ir Vilniuje.

3 stotelė – Karaimų mokykla

Nuo XVI a. šalia Kenesos atsirado mokykla, skirta religijos mokslams. Taip atsitiko, kad per gaisrą sudegė ir tik XIX a. vėl buvo atkurta.

Mokyklą lankė 27 berniukai ir mokė 2 mokytojai, vienas iš jų buvo tikybos. Kasmet išdas skyrė po 400 rublių, o tiek pat prisidėdavo ir pačių karaimų bendruomenė.

1940 metais, prasidėjus sovietinei okupacijai, mokykla buvo uždaryta. Tad karo metu ir sovietmečiu mokiniai buvo mokomi nelegaliai. Ypač prie to prisidėjo karaimų religinės bendruomenės pirmininkas ir vyresnysis dvasininkas, Simono Firkovičiaus sūnėnas Mykolas Firkovičius. Šios dvi asmenybės ypač daug prisidėjo prie jaunimo mokymo, auklėjimo ir karaimų vertybių puoselėjimo.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo karaimų paamokos vėl tapo atviros ir legalios. Tuo metu buvo parašytas ir pirmasis karaimų kalbos vadovėlis. Jis labai svarbus, nes 2018 metų surašymo duomenimis, karaimų kalba Lietuvoje kalba tik apie 30 žmonių. Ši kalba yra įrašyta į UNESCO pasaulio mastu sudarytą nykstančių kalbų atlasą.

Šiuo metu karaimų mokyklos pastatas yra rekonstruojamas.

4 stotelė - Karaimų kultūra

Tradicioniai rūbai:

Tradicioniai drabužiai - moterų poilgis sijonas, balta palaidinė, kyrcha (aksominis nesagstomas švarkelis, siuvinėtas aukso siūlais), plokščios monetomis, bei karoliukais siuvinėtos kepurės.

Pagrindinis vyro drabužis buvo poilgis dryžuotas chalatas, perjuostas diržu ar skarele, ir gana aukšta, nukirsto kūgio formos, tamsiai raudona kepurė su kutu.

Lietuvos karaimų muzika:

Muzikinio palikimo didžiausią dalį sudaro liturginės giesmės. Liturginių giesmių melodijos giedamos pagal Biblijoje ir maldaknygėse sužymėtus sintaksės (masoretiškus) ženklus. Būdingiausi du giedojimo būdai – solo ir responsorinis. Neliturginės religinio turinio giesmės giedamos per įvairias šventes, šeimos apeigas namie ar viešose bendruomenės susibūrimų vietose. Giesmių tekstai dažnai autoriniai, eiliuoti. Jų turinys religinis, bet būna ir humoristinių, ironiškų užuominų apie žmonių ydas, nesilaikoma žodžių kirčių taisyklingumo, pirmenybė teikiama melodijai.

Lietuvos karaimai neturi liaudies šokių ir savitų instrumentų. Šeimos apeigų ritualuose ir pasilinksminimuose buvo grojama smuiku, trimitu, akordeonu.

Karaimų indai:

Augaliniais kalinėtais ar graviruotais ornamentais buvo puošiami variniai indai. Jie ypač mėgiami ir vertinami karaimų.

5 stotelė – Karaimų kulinarinis paveldas

Kibinai – karaimų tautinis paveldas. Ko gero, niekas šiais laikais taip gerai nereprezentuoja tautos, kaip maistas. Už skanūs, sultingus ir taip visų mūsų pamėgtus kibinus turime būti dėkingi karaimų tautai. Karaimų virtuvė yra viena iš seniausių, išlaikiusių tautos tradicijas ir patirtį, tačiau anksčiau patiekalų receptai nebuvo užrašomi, o perduodami iš kartos į kartą, iš lūpų į lūpas, tad dalis patiekalų yra užmiršta, o jų vietą užėmė nauji.

Karaimų kulinarinio paveldo išskirtinumas yra tai, kad naudojama daug avienos, jautienos, tešlos, daržovių, vaisių ir riešutų. Kaip ir visų Rytų tautų patiekaluose, taip ir karaimų, berama nemažai prieskonių. Jų virtuvė turi panašumų su Krymo totorių, bulgarų, Užkaukazės, Vidurinės Azijos, Artimųjų Rytų kulinariu paveldu. Karaimai nevalgo kiaulienos. „Pirmiausia, tai draudžia mūsų religija, bet yra ir kitas paaiškinimas, kodėl ir kitos rytų tautos nevalgo kiaulienos. Manoma, kad tokią tradiciją nulėmė gamtinės sąlygos – paršiukai karštame klimate suserga, jų mėsa gali pakenkti žmogui“.

Šiuolaikinėse karaimų šeimose jau nesilaikoma tokių griežtų apribojimų ir kartais kiauliena yra naudojama. „Mūsų šeimoje kiauliena tikrai nėra pagrindinis produktas. Nesakau, kad jos nevalgom, bet labai retai. Karaimų patiekalai yra ne tik labai skanūs, bet ir turi būti estetiškai patrauklūs. Kibinus, pyragėlius ar kiubėtes puošia gražiai supinta tešlos pynutė. Kiekviena kepėja savaip ją supina, tai kaip žmogaus parašas – visi išmokstame rašyti, bet braižas susiformuoja individualus.“

Svarbi ir patiekalų forma. „Pyragėliai būtinai turi būti pusmėnulio formos. Viskas gyvenime susiję su Mėnuliu arba Saule“, – taip kalba karaimai.

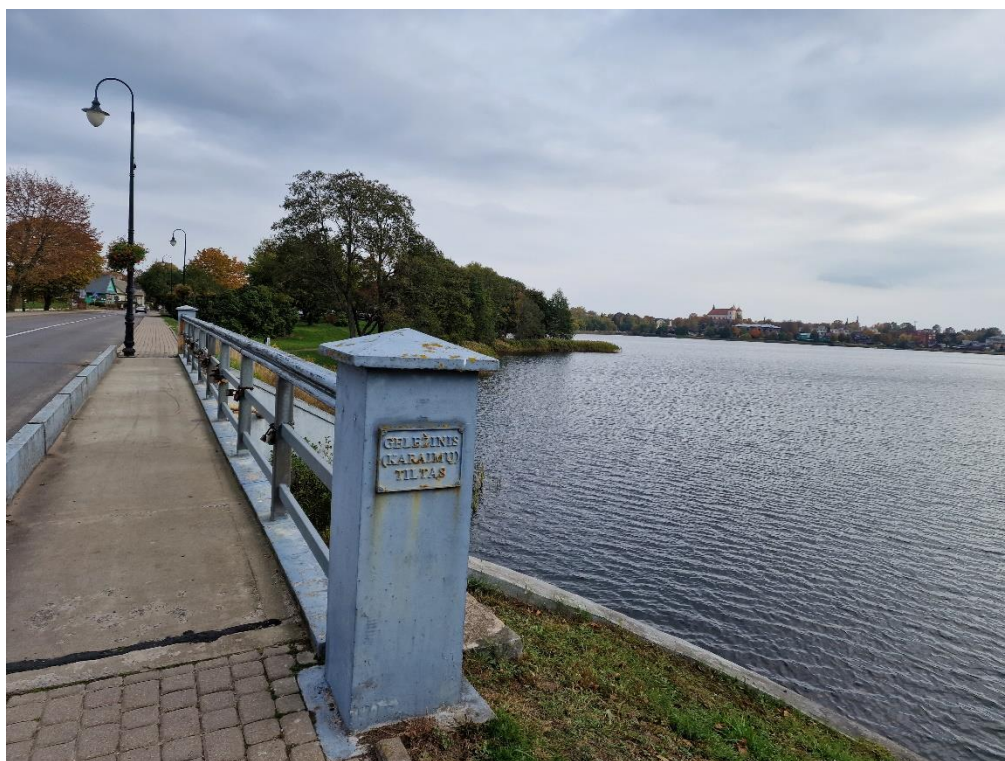
6 stotelė – Geležinis karaimų tiltas

Pirmosios žinios apie jį tik iš 1515 metų. Šis tiltas yra minimas ir 1570 metais, kai Žygimantas Augustas tvirtino Trakų miestui Magdeburgo teisę.

Žodinėje tradicijoje karaimai Trakuose apėmė teritoriją nuo Šv. Jono Nepomuko koplytstulpio iki čia minimo geležinio tilto (tai buvo tarsi riba karaimų gyvenamosios teritorijos), ne tuomet tautinės bendruomenės stengėsi gyventi jiems priskirtuose „kvartaluose“.

Miesto gyventojams buvo suteikta teisė imti tilto mokestį, nes patys miestiečiai tą tiltą turėjo ir remontuoti. Tilto pavadinimas tik simbolinis, nes iš tiesų jis buvo medinis. Mokestį turėjo mokėti visi važiuojantys su vežimais (kuo vežimas didesnis, tuo ir mokestis buvo didesnis, pavyzdžiui, už kiekvieną vienkinkį vežimą – pinigėlį, o už dvikinkį – du pinigėlius). Tuo tarpu riteriai (žmonės, kurie jojo žirgais) mokesčių nemokėjo. Teigiama, kad mokestis buvo nuolat didinamas, o tiltas labai dažnai perstatinėjamas (tai taip pat liudija, jog jis negalėjo būti geležinis).

Dabartinis trumpas tvirtas tiltas yra pastatytas sovietmečiu, įgyvendinus kompleksinius žemės lygio aukštinimo darbus (pylimus) ir išlikęs tik tilto pavadinimas.

7 stotelė - Karaimų laidojimo papročiai

Karaimų kapinės

Trakų kapinės yra skirstomos į senąsias ir naująsias. Karaimai kalba, jog nereikia dažnai trukdyti „mirusiųjų“, todėl į kapines ateina retai, o šeštadieniais jose išvis nesilanko.

Senosiose kapinėse buvo laidojama nuo XVI a. iki 1710 metų (maro aukų palaikai). Senieji akmenys apsamanoję, bet kai kuriuose aiškiai matomi hebrajiški rašmenys.

Naujosiose kapinėse buvo laidojama nuo laikotarpio, pasibaigus marui, iki 1932 metų. Ant šitų, vėlesnių, užrašai – karaimų kalba rusų arba lotynų rašmenimis. Datos, kurias dar galima įskaityti, prasideda nuo devyniolikto amžiaus vidurio, nors senosiose kapinėse yra ir ansktesnių kapų. Visi kapeliai orientuoti iš šiaurės į pietus. Teigiama, jog šiose kapinėse yra palaidotas Lietuvos ir Lenkijos karaliaus Jono Kazimiero bei jo šeimos gydytojas – karaimas Ezra Nisano.

Karaimų laidojimo papročiai

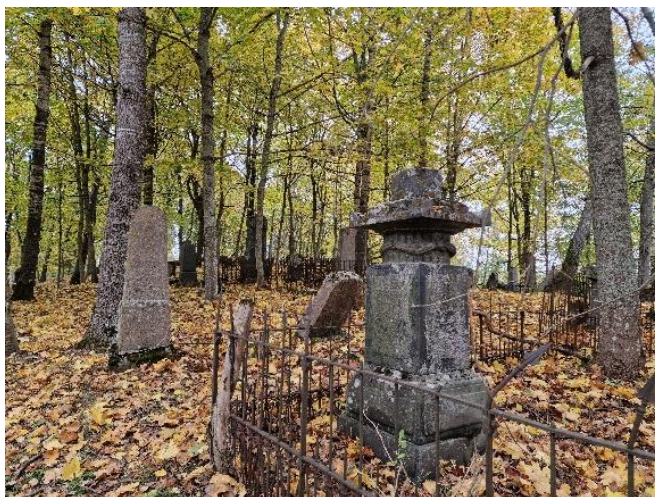
Karaimai stengiasi mirusį palaidoti kuo greičiau. Anksčiau velionis būdavo šarvojamas namuose, o dabar vis dažniau tai daroma visuomeninėse patalpose. Artimieji sėdi prie karsto iki laidotuvių, bendruomenės vyrai skaito psalmes.

Uždegama tiek žvakių, kiek artimiausių giminių (šeimos narių) gedi. Kol velionis yra namuose, žvakės nėra degamos, uždegamos jį išnešus.

Karstas išklojamas linais, lininiu audeklu uždengiama mirusiojo galva. Manoma, kad šis paprotys išlikęs dar nuo pagonybės, nors mokslškai tai nėra pagrįsta.

Karstas, prie kurio sėdi šeimos nariai ir artimieji, turi būti uždarytas. Manoma, kad žmogų reikia prisiminti tokį, koks jis buvo gyvas.

Yra tradicija ant karsto padėti lėkštutę, į kurią dedami pinigai. Vėliau šiuos surinktus pinigus skiria bendruomenės reikmėms, kenesai, karaimų šventyklai.

Dalyvių refleksijos

- Besilankydamas Trakuose sužinojau nemažai dalykų apie karaimus. Kai kurie mane iš tiesų nustebino. Mūsų maršrutas prasidėjo nuo Trakų salos pilies, paskuiėjome prie karaimų etnografinės parodos, karaimų mokyklos, kenesos. Vėliau nuėjome pavalgyti į karaimų restoraną. Galiausiai leidomės į karaimų kapines, kurios iš tiesų man labiausiai ir įstrigo. Labiausiai mane nustebino tai, jog karaimų nenaikino nei vokiečių, nei sovietų valdžia. Karaimai nebuvo naikinami taip kaip žydai, prieš juos nebuvo jokio genocido. Tačiau mane labai nuliūdino tai, kad dabartinėje Lietuvoje karaimams nėra skiriami pinigai jų muziejų, mokyklų ir maldos namų priežiūrai bei remontui. Netgi kapinės yra neprižiūřėtos, apaugusios. Sužinojau nemažai įdomybių apie karaimus ir jų kultūrą. Šis maršrutas (turas) tikrai praplėtė mano akiratį. (ARĖJUS LAUKYS)
- Iš šios kelionės man labiausiai patiko karaimų bendruomenės atstovės Jelenos Špakovskos pasakojimas apie karaimų tautą, papročius, gyvenimą ir istoriją. Sužinojau daug įdomių ir naujų faktų, pasakojimai buvo labai įdomūs. (NATAS SIMANAVIČIUS)
- Po šio projekto buvau labai nustebus, kad mažai žmonių kalba karaimų kalba ir tai, kad ji yra įtraukta į UNESCO paveldo nykstančių kalbų atlasą. Ši projektas man patiko ir buvo labai įdomu, sužinojau daug naujų faktų apie karaimus. (DEINA ŠALOMSKAITĖ)
- Šioje ekskursijoje man labiausiai patiko Darjos pateikta informacija. Iš merginos pasakojimo sužinojau daug apie karaimų istoriją, apie jų atsiradimą Lietuvoje. Išgirdau daug faktų, kurie mane sudomino ir nustebino. Manau tai buvo labai gera įžanga į artimesnį susipažinimą su šia tauta. (DILIUS KERULIS)
- Buvo labai įdomu detaliau sužinoti apie karaimus, gyvenusius Lietuvoje, jų laidojimo papročius - jog mirus žmogui jį palaidoti reikėjo kuo greičiau, net tą pačią dieną bei tai, kad jų antkapiai atsukti į pietų pusę. Tik gaila, jog jų kapinės tokios apleistos... Nėra jokių nuorodų ir užrašų apie jas. Dar vienas naujas dalykas, kurį sužinojau buvo, jog karaimai neturėjo savo išskirtinių rašmenų - seniau rašydavo hebrajiškais rašmenimis, bet karaimų kalba, vėliau juos pakeitė kirilica bei lotyniški rašmenys. Įdomu buvo pamatyti ribas, kuriose XIV a. gyveno karaimai, sužinoti, kodėl statant karaimų namus priekyje būdavo įstatomi trys langai. Labai sužavėjo karaimų atstovės pasakojimas, pamatyta Trakų kenesa. (MARIJA NORDKVELLE)

- Mano mėgstamiausia dalis iš karaimų projekto buvo - kulinarinis paveldas. Buvo labai įdomu rengti pristatymą apie karaimų kulinarinį paveldą, o vėliau nuvykti į karaimų kibininę, visiems kartu susėsti ir paragauti kibinų. (AUGUSTĖ STEFANOVIČ)
- Labai domi kelionė į Trakus ir susipažinimas su karaimų tauta! Sužinojau daug įdomių faktų, legendų, tarkim, kodėl pas karaimus būdavo trys langai į gatvės pusę arba kaip jie laidodavo žmones. Sužinojau, kaip atrodo karaimų maldos namai iš išorės, o grįžę į gimnaziją pasižiūrėjome ir virtualų turą po Kenesą. Nuostabu buvo paragauti karaimų maisto. (JUSTINA KAPČIŪTĖ)
- Ačiū už suteiktą galimybę dalyvauti šiame projekte. (DARJA LABOVIČ)
- Labai malonu matyti, jog dalyvaujantis jaunimas buvo pasiruošęs, pasidomėjęs apie karaimų istoriją. Maršrutas taip pat sudarytas labai puikiai, vietos pasirinktos netoli viena nuo kitos, tad nereikėjo vaikšioti ratais kvadratais. Buvo pravartu pasikartoti apie karaimų tautos atsiradimą Lietuvoje bei sužinoti, jog vis dar yra šeimų gyvenančių čia pat, kurios sugeba susikalbėti karaimų kalba. (LUKIJA SEMIONOVA)
- Didelis AČIŪ ši projektą organizavusioms mokytojoms. Šioje išvykoje neišvengiamai neigiamų dalykų, nebent tai, kad kibinus galėtų gaminti be svogūnų, kadangi aš nesu svogūnų fanė:)(GLORIJA ŠIP)
- Šis projektas man labai patiko. Nors edukacija ir nebuvo ilga, tačiau sužinojau tikrai daug anksčiau nežinomų dalykų apie karaimus. Man buvo įdomu klausytis vietinės karaimės ir projekto dalyvių paruoštų kalbų susijusių su karaimų gyvenimu ir papročiais. Šioje ekskursijoje pamačiau daug karaimams priklausančių objektų, tokių kaip: kenesa, karaimų mokykla, senosios karaimų kapinės. (IGNAS RIMŠELIS)
- Džiaugiuosi, kad turėjau galimybę kartu su projekto dalyviais nuvykti į Trakus ir susipažinti su karaimų istorija, papročiais. (VANESA RUDZINSKA)
- Iš šios ekskursijos man labiausiai patiko senosios karaimų kapinės, apžiūrėjus jas išvelgiau labai daug skirtumų su mūsų, krikščionių kapavietėmis ir tradicijomis. Galbūt buvo ir panašumų, bet pamačiau visiškai kitokius laidojimo papročius bei būdus. Sužinojau ne vieną įdomų faktą. (AMINA ŽIDANAVIČIŪTĖ)
- Labai patiko projektas ir kelionė į Trakus. Galėtumėte tokių planuoti daugiau. Buvo gera ir smagu daugiau sužinoti apie karaimus, ateityje, manau, mums to tikrai prireiks. Smagiai pasakojo apie karaimų istoriją vietinė karaimė – Jelena. Buvo labai įdomu klausyti. AČIŪ jai. (KAMILĖ RAZUMAITĖ)

Projekto nuotraukos

Sustojimas 1-oje stotelėje

Karaimų bendruomenės atstovė J. Špakovska pasakoja mokiniams apie araimų kultūrą, tradicijas

Sustojimas prie Kenesos ir susipažinimas apie karaimų tikėjimą

Projekto dalyvė Augustė pasakoja apie karaimų kulinarinę paveldą

O geriausias būdas susipažinti su kulinariniu paveldu – tai paragauti

Projekto dalyvis Natas supažindina draugus su karaimų laidojimo papročiais